FRI-K1-1-QHE-03

LEGAL FRAME OF TRAINING IN SPECIALTIES FROM THE REGULATED PROFESSIONS IN THE FIELD OF HEALTH CARE[3]

Assoc. prof. Elitsa Kumanova, PhD
Department of Public Law, Law Faculty,
"Angel Kanchev" University of Ruse
E-mail: ekumanova@uni-ruse.bg

Assoc. prof. Kiril Panayotov, PhD
Public Health and Health Care Faculty,
"Angel Kanchev" University of Ruse
E-mail: kpanajotov@uni-ruse.bg

Assoc. prof. Nikolina Angelova, PhD
Public Health and Health Care Faculty,
"Angel Kanchev" University of Ruse
E-mail: nangelova@uni-ruse.bg

Fatme Minkova, PhD Student
Department of Public Law, Law Faculty,
"Angel Kanchev" University of Ruse

Abstract: *The legal frame of training in specialties from the regulated professions in Bulgarian higher education institutions follows the principles of the hierarchy of legal acts. The Guarantees the realization of the right to higher education as a basic right of citizens according to the Constitution are bound by general and special norms in different normative acts. The most comprehensive and precise is the legal framework of higher education in the field of health and health care, which is examined in the report by analyzing the norms of national, European and international legislation.*

Keywords: *higher educational institutions, regulated professions, right of education*
JEL Codes: *K38*

ВЪВЕДЕНИЕ

Правният режим на обучението в специалности от регулираните професии в българските висши училища следва принципите на йерархията на юридическите актове. Гарантирането на реализирането на правото на висше образование като основно право на гражданите съгласни Конституцията е обвързано с общи и специални норми в различни по степен нормативни актове. Най-широкообхватна и прецизна е правната рамка на висшето образование в областта на здравеопазването и здравните грижи, която в доклада е изследвана чрез анализиране на нормите на националното, европейското и международното законодателство.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Правото на образование е субективно право с фундаментално отражение върху формирането на човешката личност. В контекста на правата на гражданите правото на образование е от категорията на социалните субективни права. Проблемът за субективните права се появява с формирането на нацията като общност на равнопоставени граждани. Те характеризират личността като принадлежаща към определена държава, а оттам и вписана в съответна правна система, принадлежаща към определен правен порядък. Съвременното схващане за правата на човека счита, че биосоциалната природа на човека предопределя

[3] Докладът е представен на 28 октомври 2022 г. с оригинално заглавие на български език: ПРАВНА РАМКА НА ОБУЧЕНИЕТО В СПЕЦИАЛНОСТИ ОТ РЕГУЛИРАНИТЕ ПРОФЕСИИ В ОБЛАСТТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

признаването и гарантирането на широк спектър от лични, политически, социални и културни права, които се закрепват юридически в национални актове и по този начин получават последващо развитие и конкретизиране. Те са юридически израз на всеобщото и всеобхватното съдържание на правата на човека и основание за юридически значимо поведение.[4]

Еволюцията на правата на човека се представя като експанзия, която протича в съдържателно отношение и в пространствено измерение и има за цел включване на все повече субекти, които могат да се възползват от защитата на правата в хода на европейската история. В съдържателно отношение се наблюдава триетапно развитие, при което се установяват три типа права – либерални права, политически права, социални права. Едновременно с увеличаване на защитния периметър на гражданите се увеличават и изискванията към държавата. Социалните права (наричани в политическата философия права на дялово участие) се основават на задължението на обществото да осигури социалните и икономическите условия за достойно съществуване на своите членове.[5]

2. Правният режим на обучението в специалности от регулираните професии в българските висши училища следва принципите на йерархията на юридическите актове.

2.1 Като най-висш нормативен акт Конституцията на Република България прогласява правото на образование като едно от основните права на българските граждани в Глава Втора „Основни права и задължения на гражданите“. На основание чл. 53. ал.1 всеки български гражданин има право на образование. В компетентността на Народното събрание е да създаде законова уредба за регулиране на сферата на образование, която да обезпечи реалната възможност на гражданите да се ползват от предоставеното им с чл. 53, ал. 1 от Конституцията социално право. (Решение на Конституционния съд по дело № 5/ 2017 г.)[6].

2.2 Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ)[7] в разпоредбата на чл. 22 прогласява принципа, че всеки човек като член на обществото има право на социална сигурност и на осъществяване - чрез национални усилия и международно сътрудничество и в съответствие с устройството и ресурсите на съответната държава - на икономическите, социалните и културните права, необходими за неговото достойнство и за свободното развитие на неговата личност.

Този принцип е институционализиран в разпоредбата на чл. 26 на ВДПЧ, съобразно който всеки човек има право на образование. Образованието трябва да бъде насочено към цялостно развитие на човешката личност и засилване на уважението към правата на човека и основните свободи. Международните актове имат за предмет различни международни стандарти. От гледна точка на международното право понятието стандарт има широко съдържание в смисъл на норма, мярка. Тези договори се приемат и отменят със закон, получават ранга и силата на закон и след като се обнародват и влязат в сила съгласно разпоредбата на чл.5 ал. 4 от Конституцията, стават част от националното законодателство.

Международният пакт за икономически, социални и културни права отново прогласява принцип за свобода на вида образование. Държавите, страни по този пакт, признават правото на всеки да се обучава. Те са съгласни, че образованието трябва да бъде насочено към пълното развитие на човешката личност и усещането за нейното достойнство и към укрепване зачитането на правата на човека и основните свободи.

2.3 Законът за висше образование е основният нормативен акт, който урежда обществените отношения в сферата на висшето образование. То се осъществява в съответствие с общочовешките ценности и националните традиции.

Гарантирането на стандартите на обучение за придобиване на висше образование са проявление на управленската и социалната функция на държавата. Държавата като социална организация реализира едновременно тези две функции, за да даде възможност на своите

[4] Вж. Неновски, Н. Правата на човека., С., 1994,с. 99-102
[5].Вж. Йотов, Ст. Етика и мултикултурализъм. С., 2003.
[6] https://constcourt.bg/bg/Cases/Details/
[7] Приета и провъзгласена с резолюция 217 А (III) на Общото събрание на ООН от 10.12.1948 г. Издадена в сборник от международни документи, 1992

граждани да упражнят правото си на образование (висше образование) и след това да го приложат при упражняването на правото си на труд.

Взаимнообвързаността между социалната и управленската функция на държавата по посочения начин има особено проявление при обучението в специалности от регулираните професии. Държавната политика по управление на образователния процес на основание чл. 9, ал. 3, т. 13 и т. 14 от Закона за висшето образование определя с решение Списък на регулираните професии в Република България. Решението по своята същност е акт, който формализира намерение измежду няколко алтернативи и се базира на намерение за определен възглед или курс на действие. От латински „consilium“ решение означава упражняване на властта на дадена институция на всеки етап от едно мероприятие, при който са възможни промени в мероприятието, за да се модифицира влиянието върху исторически и културни свойства. Обединявайки дефинициите и значението на решението и юридическия акт сами по себе си, решението като юридически акт е институционален способ за формализиране на намеренията на институционалното битие.

Списъкът на регулираните професии в Република България, в който се посочват наименованието на регулираната професия, нормативният акт, който определя изискванията за упражняване на професията съгласно българското законодателство, и органът, компетентен за признаване на право за упражняване на съответната регулирана професия е публичен. Обучението по специалностите, съдържащи се в списъка,се отличава със своя формален и институционализиран характер. Този резултат се постига чре приемането на съответните подзаконови нормативни актоне (наредби) от Министерския съвет, чрез които се определят единните държавни изисквания за придобиване на съответната образователна степен и професионална квалификация.

Първата особеност на обучението в специалност от регулираните професии е придобиването на съответната образователна и квалификационна степен – „бакалавър“ или „магистър“. Степента „магистър“ се придобива на основание чл. 42 ал.1 т.2 буква а. – при обучение със срок не по-малък от 5 години и придобиване на не по-малко от 300 кредита съгласно учебния план на специалноста във висшето училище.

На следващо място, съдържанието на учебните планове по тези специалности се изготвя при спазване на процедурите на Закона за нормативните актове и Указ №883 за прилагане на ЗНА. В нормативната уредба, обаче, не е посочено кой е субектът, който следва да събере информация за материята, подлежаща на институционализиране, с цел извършването на обстойна предварителна оценка на бъдещото нормативно въздействие съобразно ефектите от действащите юридически предписания. Правотворческата практика през годините е доказала необходимостта от обсъждане от широк кръг от водещи специалисти от практиката, преподаватели и изследователи.

На следващо място са уредени нормативно съответните стажове и практики, както и продължаващо обучение.

На последно място, специфична особеност е начинът на дипломиране. В нормативните актове са регламентирани подробно и изчерпателно тези процедури.

3. Обучението в специалности от регулираните професии в областта на здравеопазването се вписва във вече очертаната институционализирана правна рамка.

3.1 С Решение № 619 на Министерския съвет от 20.07.2009 г. е приет Списък на регулираните професии в Република България, който включва 82 професии в различни области. Сектор I „Професии в областта на здравеопазването“ съдържа 17 позиции, в които са посочени следните професии - лекар, лекар по дентална медицина , фармацевт, медицинска сестра, акушерка, медицински лаборант, рентгенов лаборант, рехабилитатор, инспектор по обществено здраве, фелдшер, ортопедичен техник, масажист (за лица с увредено зрение), зъботехник , помощник-фармацевт, преподавател по практика по специалностите от професионално направление „здравни грижи“, кинезитерапевт, лекарски асистент.

Правният режим на обучението в професии в областта на здравеопазването има комплексен характер и включва в себе си закони и подзаконови нормативни актове на Народното събрание и Министерския съвет. (за разлика от другите регулирани професии, при

които обучението се урежда с подзаконови нормативни актове).

Глава Седма на Закона за здравето е посветена на регламентира медицинското образование и медицинската наука. Медицинското образование осигурява и гарантира обема и качеството на подготовка на медицинските специалисти, както и на немедицинските специалисти, работещи в националната система за здравеопазване. Основни принципи при провеждане на медицинското образование са продължителност и високо качество на преподаването с усвояване на гарантиран обем теоретични знания и практически умения; етапност и непрекъсваемост на обучението; право на избор на специалност. В Закона за здравето са уредени и общите принципи на следдипломното обучение и неговите етапи като обучение за придобиване на специалност в здравеопазването и като продължаващо медицинско обучение.

Законът за признаване на професионални квалификации, (обнародван в ДВ, бр. 13 от 8.02.2008 г., в сила от 8.02.2008 г., последно изменен и допълнен в ДВ, бр. 21 от 12.03.2021 г.) урежда условията и реда за признаване на професионални квалификации, придобити в други държави членки и в трети държави, с цел достъп и упражняване на регулирани професии в Република България, условията и реда за частичен достъп до упражняване на регулирана професия и признаването на стаж за усвояване на професията в друга държава членка, както и правилата за извършване на оценка на пропорционалността преди въвеждането на нови или изменението на действащи разпоредби в законов, подзаконов или административен акт, с които се ограничава упражняването или достъпът до регулирани професии.

За професиите "лекар", "медицинска сестра", "лекар по дентална медицина", и "акушерка", както и за другите медицински професии, включени в списъка на регулираните професии орган по признаване на професионални квалификации е министърът на здравеопазването

Признаването на професионални квалификации за професиите "лекар", "медицинска сестра", "лекар по дентална медицина", се извършва в съответствие с минималните квалификационни изисквания за упражняване на тези професии съгласно Директива 2005/36/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно признаването на професионалните квалификации

Нормативната уредба на признаването на професионалната квалификация на лекарите е свързана с удостоверяване на доказателства за професионални квалификации, удостоверяващи завършено обучение по медицина и на доказателства за придобита специалност от лекари и лекари по дентална медицина, удостоверяващи проведено обучение. Кумулативното изискване за признаването на посочените два етапа е гаранция за осигуряване на достъпа до квалифицирани медицински грижи. По аналогичен начин е уредено признаването на професионалната квалификация на медицинските сестри и акушерките.

Министерският съвет приема единни държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалностите по регулираните професии от професионални направления "Медицина", "Дентална медицина", "Фармация", "Обществено здраве" и "Здравни грижи" по предложение на министъра на здравеопазването чре осигуряване на единен образователен минимум за теоретическа и практическа подготовка.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Правният режим на образованието в областтана здравеопазването е неизменно обусловено от неговото предназначение - опазването на здравето на гражданите като състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие е национален приоритет, което се гарантира от държавата. Държавната политика в областта на здравеопазването започва от интституционализирането на процеса на обучение във висшите училища. В този смисъл метафоричното твърдение от известната реч на Нобеловия лауреат за мир за 1993 г. Нелсън Мандела - „Образованието е най-мощното оръжие, което можете да използвате, за да промените света” – има своето непреходно значение.

REFERENCES

European Union Law (2014). Cambridge: Cambridge University Press.

Mason and McCall Smith's Law and Medical Ethics (11th edn) (2019). Oxford: Oxford University Press

Zheleva, E. (2014). The Health Care Teacher - a Unique Person in the Profession. Proceedings of University of Ruse, vol. 53, book 8.3. Ruse: Ruse University press (***Оригинално заглавие:*** *Желева, Е, 2014. Преподавателят по здравни грижи – неповторима личност в професията. Научни трудове на Русенския университет, том. 53, сер. 8.3. Русе: Университетско издателство Русенски университет.)*

URLL: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/health_bg